

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2026 року

Зміст

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності	8
1.1. Акт приймання-передачі реквізованого майна не є правовстановлюючим документом, а лише засвідчує факт передачі. Його скасування не впливає на реєстрацію права власності держави та підриває право на компенсацію після скасування воєнного стану. Вимоги про повернення майна є передчасними до скасування правового режиму воєнного стану за умови збереження майна та заявлення власником відповідної вимоги	8
2. Спори, що виникають із питань захисту прав інтелектуальної власності	9
2.1. При розгляді позову про визнання недійсним патенту на корисну модель суд має встановлювати як наявність підстав для визнання патенту недійсним, так і факт порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу позивача саме на момент видачі патенту	9
3. Спори, що виникають із земельних правовідносин	11
3.1. Належним способом захисту прав при несплаті за користування земельною ділянкою за договором про встановлення емфітевзису є стягнення боргу (примусове виконання обов'язку в натурі), оскільки емфітевзис як речове право є відносно самостійним від договору, а підстави його припинення визначаються виключно законом	11
4. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів	12
4.1. Виконавець має право звернутися до суду про звернення стягнення на нерухомість боржника, у якій зареєстровані діти. Кредитор може подати окремий позов про виселення дитини з іпотечного майна для оцінки балансу прав сторін. Недобросовісна реєстрація дитини на стадії реалізації житла підлягає судовій оцінці	12
4.2. Позовна давність не поширюється на вимоги про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат за невиконання грошового зобов'язання про видачу вкладу, оскільки вони входять до складу грошового зобов'язання вкладника	14

4.3. Недійсність договору визначається обставинами, що існували на момент його укладення, а не внаслідок невиконання зобов'язань. Факт укладення договору через представника – родича – не підтверджує зловмисної домовленості без беззаперечних доказів 15

5. Спори, що виникають із трудових правовідносин 17

5.1. Керівник підприємства, який здійснює управлінські функції щодо розпорядження майном та коштами, не є працівником, що безпосередньо обслуговує матеріальні цінності, тому не підлягає звільненню за п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України у зв'язку із втратою довіри 17

5.2. Роботодавець правомірно відсторонює водія від роботи без збереження заробітної плати, якщо працівник відмовляється від проходження обов'язкового позачергового медичного огляду після погіршення стану здоров'я під час виконання трудових обов'язків 19

5.3. Звільнення працівника за п. 2 ч. 1 ст. 40 КЗпП України є незаконним, якщо роботодавець не надав медичного висновку про неможливість виконання працівником посадових обов'язків за станом здоров'я. Відсторонення від роботи через ненадання результатів медогляду не звільняє роботодавця від обов'язку документально підтвердити невідповідність працівника займаній посаді перед звільненням. Визнання звільнення працівника незаконним не є підставою для стягнення середнього заробітку за період вимушеного прогулу, якщо працівника було законно відсторонено від роботи без збереження заробітної плати на момент звільнення 20

5.4. Утримання коштів із заробітної плати працівника за його добровільною заявою на підтримку ЗСУ та гуманітарну допомогу постраждалим від агресії на період воєнного стану є правомірним відповідно до ст. 127 КЗпП України. Відсутність доказів психологічного чи економічного тиску підтверджує законність утримань за волевиявленням працівника 22

6. Спори, що виникають із житлових правовідносин 23

6.1. Після закінчення строку дії договору найму житла наймач втрачає право на проживання у квартирі. Власник житла має право вимагати усунення перешкод у користуванні майном шляхом вселення, якщо наймач продовжує перебувати в житлі після спливу строку оренди, незважаючи на перехід права власності на квартиру під час дії договору найму 23

7. Спори, що виникають із сімейних правовідносин 25

7.1. Баба, з якою проживає онука після смерті матері, має право на стягнення аліментів з батька дитини без призначення опікуном, оскільки законодавство передбачає процесуальне представництво на підставі факту близького кровного споріднення 25

7.2. Дитина, яка досягла чотирнадцяти років, має право самостійно ініціювати позов про оспорювання батьківства щодо неї, якщо мати, яка її народила у шлюбі, померла, а особа, яка записана батьком дитини (чоловік її матері), своє батьківство не оспорує та позбавлена батьківських прав. Якщо дитина, яка досягла чотирнадцяти років, самостійно не ініціює позов про оспорювання батьківства – її піклувальник як єдиний законний представник також має право на звернення до суду з таким позовом в інтересах цієї дитини 26

8. Спори, що виникають із спадкових правовідносин 28

8.1. Реєстрація місця проживання спадкоємця за однією адресою зі спадкодавцем не є достатньою підставою для підтвердження фактичного прийняття спадщини. Необхідно встановити факт постійного спільного проживання на момент відкриття спадщини 28

9. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди 30

9.1. Медичний заклад відповідає за моральну шкоду, заподіяну пацієнту внаслідок неналежного виконання лікарем професійних обов'язків. Розмір відшкодування визначається судом з урахуванням характеру, обсягу, тривалості страждань, неможливості відновлення попереднього стану та засад розумності й справедливості 30

9.2. Оператор газорозподільної мережі як володілець джерела підвищеної небезпеки несе відповідальність за завдану шкоду від вибуху газу, якщо не доведено вплив обставин непереборної сили чи умислу потерпілих, навіть за наявності сумнівів щодо експертних досліджень 32

10. Справи окремого провадження 34

10.1. Якщо територія ймовірної загибелі військовослужбовця була спочатку зоною активних бойових дій, а потім окупована, строк для оголошення особи померлою відраховується від дня закінчення активних бойових дій за наявності достатніх підстав вважати особу загиблою 34

11. Застосування норм процесуального права 35

11.1. Особа, яка не брала участі у справі, але за її апеляційною скаргою відкрито апеляційне провадження і скаргу розглянуто по суті, користується процесуальними правами учасника справи, включно з правом подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами 35

11.2. Ухвала про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення не може бути окремо оскаржена в апеляційному порядку відповідачем. Відповідач як особа, заяву про перегляд заочного рішення якої задоволено, може оскаржити ухвалу про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення лише разом із рішенням по суті спору за результатами розгляду позову. Ухвала суду першої інстанції про поновлення строку для подання заяви про перегляд заочного рішення та призначення підготовчого судового засідання також не підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду 37

11.3. Спір про стягнення вартості частки в статутному капіталі товариства розглядається за правилами цивільного судочинства, якщо позивачів не включено до складу учасників. Набуття корпоративних прав спадкоємцями не потребує рішення зборів учасників 38

11.4. Незалежно від предмета та підстав позову спори щодо оскарження рішень органів державної влади та місцевого самоврядування (суб'єктів владних повноважень) стосовно забудови земельних ділянок на місцевому рівні, в результаті реалізації яких в інших осіб виникають цивільні права та/або обов'язки або які існували на час їх прийняття, є приватноправовими, які належить розглядати в порядку цивільного судочинства. У таких справах вимога про визнання рішення незаконним може розглядатися як спосіб захисту порушеного цивільного права за ст. 16 ЦК України, оскільки фактично підґрунтям і метою пред'явлення такої позовної вимоги є оспорювання цивільного права особи, що виникло в результаті реалізації рішення суб'єкта владних повноважень або існувало на час його прийняття 40

11.5. Спадкоємець, який прийняв спадщину після смерті відповідача, має право на апеляційне оскарження судового рішення виключно як правонаступник спадкодавця у правовідносинах, а не як особа, яка не брала участі у справі, оскільки право власності виникло після ухвалення оскаржуваного рішення 42

11.6. Апеляційний суд не має підстав задовольняти апеляційну скаргу позивача та скасовувати рішення суду першої інстанції, яке було ухвалено на його користь, якщо відповідачі рішення не оскаржували 43

11.7. Критичні висловлювання щодо судових рішень та учасників справи без нецензурної лексики чи явної образливості не є зловживанням процесуальними правами та не можуть бути підставою для повернення позовної заяви 44

11.8. Суд зобов'язаний вжити додаткових заходів для належного повідомлення військовослужбовця про судове засідання шляхом направлення кореспонденції до військової частини. Розгляд справи без належного повідомлення порушує право на справедливий суд та принципи рівності й змагальності сторін 45

12. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС 47

12.1. Під час воєнного стану розрахунок заборгованості за аліментами непрацюючого платника здійснюється, виходячи з останніх оприлюднених органом статистики показників середньої заробітної плати для конкретної місцевості, оскільки законодавець не вніс змін до порядку визначення заборгованості 47

12.2. Виконання рішення суду про поновлення на роботі завершується лише після видання наказу та фактичного допуску працівника до виконання обов'язків із забезпеченням реальної можливості працювати на попередніх умовах 49

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності

1.1. Акт приймання-передачі реквізованого майна не є правостановлюючим документом, а лише засвідчує факт передачі. Його скасування не впливає на реєстрацію права власності держави та підриває право на компенсацію після скасування воєнного стану. Вимоги про повернення майна є передчасними до скасування правового режиму воєнного стану за умови збереження майна та заявлення власником відповідної вимоги

11 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Військової частини НОМЕР_2 (НОМЕР_1 прикордонний загін Державної прикордонної служби України) у справі за позовом ОСОБА_1 до Командування НОМЕР_1 прикордонного загону Державної прикордонної служби України (Військова частина НОМЕР_2) про визнання протиправним та скасування наказу про примусове відчуження майна та зобов'язання повернути майно із складенням відповідного акта.

На обґрунтування позову позивач зазначала, що її права як власника транспортного засобу порушені примусовим відчуженням транспортного засобу, що було здійснено незаконно, всупереч нормам законодавства, якими врегульовано питання примусового відчуження, а саме: відчуження здійснено не у зоні бойових дій, без погодження із військовою адміністрацією та фактично було здійснено не у дати та у порядку, визначені в наказі та акті, а на підставі розпорядження начальника Одеської обласної військової адміністрації від 02.03.2022 шляхом вилучення у той самий день автомобіля співробітниками поліції.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, задовольнив позов, мотивуючи рішення тим, що оспорюваний акт про примусове відчуження майна складений з порушенням норм закону (в акті є відомості, що не могли бути відомими на той час, а саме вартість транспортного засобу, яка була визначена лише 06.06.2022, і саме дослідження було здійснено за заявою від 02.06.2022, тобто вже після підписання акта).

Також позивачка є людиною з інвалідністю 3 групи, має захворювання опорно-рухового апарату з дитинства та має ознаки стійкої втрати працездатності, тобто належить до особливо вразливих категорій громадян, для якої автомобіль як єдиний засіб пересування є вкрай необхідним.

Верховний Суд не погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, скасував їх рішення та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову, зазначивши зокрема, що під час воєнного стану передбачені можливості: 1) примусового відчуження індивідуально визначеного приватного та колективного майна з переходом до держави права власності на це майно з попереднім або наступним повним відшкодуванням його вартості;

2) вилучення індивідуально визначеного майна державних підприємств, державних господарських об'єднань, на яке у них є право господарського відання або оперативного управління, без відшкодування його вартості.

Примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості. У разі неможливості попереднього повного відшкодування за примусово відчужене майно таке майно примусово відчужується з наступним повним відшкодуванням його вартості. Вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану здійснюється без відшкодування вартості такого майна (ст. 3 ЗУ «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»).

У своїх висновках ВС зазначив, що оскільки оспорюваний акт не є правовстановлюючим документом, а лише засвідчує факт приймання-передачі майна, щодо якого прийняте рішення про його реквізицію. Підписання цього акта є етапом її документального оформлення. Скасування акта не буде підставою для скасування реєстрації права власності держави на примусово відчужене майно позивача. Крім того, оскарження цього акта підриває суть права на компенсацію позивачці вартості майна у порядку ч. 2 ст. 11 ЗУ «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» після скасування правового режиму воєнного стану.

ВС підкреслив, що передчасними є і позовні вимоги про зобов'язання відповідача повернути із складенням відповідного акта спірний автомобіль позивачці як власнику, адже задоволення цієї вимоги буде можливим лише після скасування правового режиму воєнного стану за умов, що транспортний засіб залишиться збереженим і на його поверненні наполягатиме позивачка.

Детальніше з текстом постанови ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 947/10086/24 (провадження № 61-4379св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134041098>.

2. Спори, що виникають із питань захисту прав інтелектуальної власності

2.1. При розгляді позову про визнання недійсним патенту на корисну модель суд має встановлювати як наявність підстав для визнання патенту недійсним, так і факт порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу позивача саме на момент видачі патенту

11 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційні скарги ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» та ОСОБА_1 у справі за позовом ДП «Ефорт-Гарант-17»

до ОСОБА_1, ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій», треті особи: ТОВ «Інвестиційні технології безпеки», ПП «Аресконт-Інвест», ПП «Аресконт», ПП «Агентство журналістських розслідувань», про визнання недійсним патенту та зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування позову позивач вказував, що отримання ОСОБА_1 патенту України на корисну модель здійснене з суттєвим порушенням норм законодавства. Вказаний патент виданий за результатами проведення лише формальної експертизи заявки, а корисна модель «Охоронна система «Аресконт» не відповідає умовам патентоздатності (не є новою). Наявність у ОСОБА_1 деклараційного патенту України на корисну модель «Охоронна система «Аресконт» порушує охоронюваний законом інтерес ДП «Ефорт-Гарант-17», адже позивач здійснює господарську діяльність із надання охоронних послуг. Крім того, ОСОБА_1 як власник оспорюваного патенту, звинувачуючи позивача у порушенні його прав як власника патенту шляхом використання без його дозволу корисної моделі «Охоронна система «Аресконт», неодноразово звертаючись у зв'язку з цим до державних, в тому числі й правоохоронних, органів, створює позивачу перешкоди у здійсненні ним своєї законної діяльності.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, оскільки суперечливі висновки експертів однієї установи породжують обґрунтовані сумніви у їх об'єктивності та неупередженості, що є підставою для призначення незалежної судової експертизи, якою встановлено патентоздатність корисної моделі за критерієм новизни.

Апеляційний суд не погодився з висновками районного суду, скасував рішення та відмовив у задоволенні позову, керуючись тим, що сукупність суттєвих ознак корисної моделі «Охоронна система «Аресконт» за патентом України стала загальнодоступною у світі до дати подання ОСОБА_1 заявки на вказану корисну модель за деклараційним патентом України, тобто не відповідала умові патентоздатності «новизна» на момент подання заявки. Крім того, порушення прав позивача підтверджується необґрунтованими зверненнями власника патенту до правоохоронних органів, що створює позивачу перешкоди у здійсненні ним своєї законної діяльності.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, скасував їх рішення та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Нормою статті 28 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) встановлено, що права, що впливають з патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу. Патент надає його власнику виключне право використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів. Патент надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну

модель) без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно з цим Законом порушенням прав, що надаються патентом.

Статтею 33 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) визначено, що права на винахід (корисну модель) можуть бути визнані в судовому порядку недійсними повністю або частково у разі невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності, що визначені статтею 7 цього Закону.

При визнанні патенту чи його частини недійсними установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені. Патент або його частина, визнані недійсними, вважаються такими, що не набрали чинності, від дати публікації відомостей про видачу патенту.

ВС констатував, що суди першої та апеляційної інстанцій при розгляді справи належним чином не врахували, що як наявність підстав для визнання недійсним патенту на корисну модель, так і порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу особи, яка звернулася до суду, має встановлюватися саме на момент видачі патенту. При цьому суди не з'ясували, чи були порушені права позивача саме на момент видачі патенту.

Детальніше з текстом постанови ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 757/63332/18-ц (провадження № 61-12184св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134159862>.

3. Спори, що виникають із земельних правовідносин

3.1. Належним способом захисту прав при несплаті за користування земельною ділянкою за договором про встановлення емфітевзису є стягнення боргу (примусове виконання обов'язку в натурі), оскільки емфітевзис як речове право є відносно самостійним від договору, а підстави його припинення визначаються виключно законом

18 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ПСП «Калина» про розірвання договору емфітевзису.

На обґрунтування позову позивач вказував, що йому на праві приватної власності належить земельна ділянка для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, яку він успадкував від батька ОСОБА_2. Ця земельна ділянка знаходиться у користуванні у ПСП «Калина» на підставі договору про право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Примірника цього договору у нього немає, оскільки його

не було і у батька. Також зазначав, що ні батько за життя, ні він як спадкоємець коштів за договором емфітевзису не отримували.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що, позовні вимоги є недоведеними, оскільки відповідач в повному обсязі виконав умови оспорюваного договору про надання права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) в частині внесення плати за користування земельною ділянкою та виплатив позивачу, на його прохання замість батька, грошові кошти.

Верховний Суд змінив рішення судів першої та апеляційної інстанцій, виклавши їх мотивувальні частини в редакції цієї постанови, оскільки місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, не врахував, що емфітевзис як речове право на чуже майно стає відносно самостійним і незалежним від договору, яким він встановлений. Підстави припинення речових прав на чуже майно спеціально визначаються лише законом та є вичерпними для емфітевзису. Належним способом захисту прав особи у зв'язку з несплатою за користування земельною ділянкою по договору про встановлення емфітевзису є стягнення боргу, тобто примусове виконання обов'язку в натурі (п. 5 ч. 2 ст. 16 ЦК України).

Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову не з підстави неналежно обраного позивачем способу судового захисту порушеного права, а через його недоведеність.

Верховний Суд зазначив, що в цілому правильним є висновок судів про відмову в задоволенні позову, однак мотиви такої відмови мають бути інші.

Детальніше з текстом постанови ВС від 18 лютого 2026 року у справі № 484/6346/23 (провадження № 61-9752св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134322816>.

4. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів

4.1. Виконавець має право звернутися до суду про звернення стягнення на нерухомість боржника, у якій зареєстровані діти. Кредитор може подати окремий позов про виселення дитини з іпотечного майна для оцінки балансу прав сторін. Недобросовісна реєстрація дитини на стадії реалізації житла підлягає судовій оцінці

02 лютого 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ТОВ «Вердикт Капітал» до ОСОБА_1, ОСОБА_2, в особі представника за законом ОСОБА_3, треті особи: приватний виконавець виконавчого округу Одеської області, Служба у справах дітей Одеської міської ради, про визнання особи такою, що втратила право користування квартирою.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що товариство (кредитор) з метою ефективної реалізації іпотечного майна в порядку примусового виконання судового рішення про стягнення кредитної заборгованості, звернулося до суду з позовом з посиланням на те, що місце проживання дитини зареєстроване у квартирі без згоди іпотекодержателя та після передання предмета іпотеки на реалізацію.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився й суд апеляційної інстанції, позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що ОСОБА_1 порушила вимоги ч. 5 ст. 19 ЗУ «Про виконавче провадження» шляхом реєстрації у спірній квартирі місця проживання малолітньої дитини під час виконавчого провадження, що не може свідчити про виникнення у дитини житлових прав на таку нерухомість. Дії сторони відповідача свідчать про недобросовісність поведінки.

ВС у складі ОП КЦС погодився з висновками судів попередніх інстанцій звернувши увагу на те, що з метою усунення обставин, які роблять неможливим виконання рішення суду про стягнення коштів, а саме відсутності дозволу (відмови) органу опіки та піклування на реалізацію нерухомого майна, право власності або право користування яким мають діти, виконавець наділений правом звернутися до суду із заявою (поданням) про звернення стягнення на нерухоме майно боржника, в якому зареєстровані діти, що підлягає розгляду судом у порядку, встановленому ст. 435 ЦПК України.

Права кредитора у спірних правовідносинах захищені судовим рішенням про стягнення кредитної заборгованості, виконання якого здійснюється у порядку, визначеному ЗУ «Про виконавче провадження» та розділом VI «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)» ЦПК України.

ВС у складі ОП КЦС зазначив, що звернення кредитора з окремим позовом про визнання малолітньої дитини, місце проживання якої зареєстровано без згоди іпотекодержателя, такою, що втратила право користування, і виселення з іпотечного майна, з метою його ефективної реалізації в порядку примусового виконання судового рішення про стягнення заборгованості, дозволяє суду надати оцінку балансу прав та інтересів сторін, найкращих інтересів дитини, добросовісності дій учасників правовідносин тощо.

Рішення суду, яким встановлена втрата права користування житлом, є підставою для зняття особи із задекларованого / зареєстрованого місця проживання (перебування), тобто у контексті обставин цієї справи – повернення учасників правовідносин у попередній стан.

Детальніше з текстом постанови ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 522/3747/22 (провадження № 61-16480сво24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133947141>.

4.2. Позовна давність не поширюється на вимоги про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат за невиконання грошового зобов'язання про видачу вкладу, оскільки вони входять до складу грошового зобов'язання вкладника

02 лютого 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу АТ «Сенс Банк» у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «Сенс Банк» про захист прав споживачів.

Позивач просила стягнути з банку суму банківського вкладу, 3 % річних та інфляційні втрати, зазначаючи, що уклала з банком депозитний договір і протягом кількох років поповнювала рахунок. Звертала увагу на те, що банк відмовився повертати кошти, посилаючись на нібито відсутність договору. Стверджувала, що під час проведеного банком внутрішнього службового розслідування та порушеного за заявою банку кримінального провадження було підтверджено факт незаконного привласнення працівником банку грошових коштів, в тому числі суми її вкладів.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції, з висновком якого в цій частині погодився апеляційний суд, зазначив, що позивач підтвердила факт укладення депозитного договору та внесення коштів на депозитний рахунок, а тому між сторонами виникли договірні відносини, за якими банк зобов'язався повернути кошти і сплатити відсотки, проте цих зобов'язань не виконав.

Суди відхилили доводи банку про наявність підстав для застосування позовної давності до вимог позивача, зазначивши, що позовна давність не поширюється на вимоги вкладника банку про повернення вкладу і пов'язані з ними вимоги про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат, пред'явлені в порядку ч. 2 ст. 625 ЦК України.

ВС у складі ОП КЦС, залишаючи без змін рішення судів, зазначив, що позивачка підтвердила, а відповідач не спростував факту укладення договору банківського вкладу та подальшого внесення коштів на депозитний рахунок, у зв'язку з чим суди зробили правильні висновки, що між сторонами виникли договірні відносини на основі договору банківського вкладу, зобов'язання за яким банк не виконав.

Погоджуючись із висновками судів попередніх інстанцій про непоширення на вимоги позивача позовної давності, ВС у складі ОП КЦС вказав, що правопорядок виключає застосування позовної давності до вимог про повернення вкладів, щоб гарантувати їх збереження у довгостроковій перспективі та стимулювати довіру до банків. Тобто в основі виключення вимог вкладника зі сфери дії позовної давності є політико-правовими.

ВС у складі ОП КЦС звернув увагу на те, що спеціальний правовий режим захисту вимог вкладника поширюється на будь-яку його вимогу щодо видачі (повернення) вкладу банком, іншою фінансовою установою. Зазначена гарантія

охорони прав вкладника не залежить від обраного ним способу захисту прав, підстав пред'явлення такої вимоги, розірвання договору про банківський вклад за взаємною домовленістю сторін або в судовому порядку, відмови від договору в односторонньому порядку у випадках, передбачених договором та законом, чи навіть недійсності договору (нікчемності договору або визнання його недійсним на підставі рішення суду).

ВС у складі ОП КЦС також акцентував, що на вимоги про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК України, які нараховані й заявлені внаслідок невиконання грошового зобов'язання про видачу вкладу, позовна давність також не поширюється, оскільки інфляційні втрати та 3 % річних входять до складу грошового зобов'язання.

ВС у складі ОП КЦС відступив від висновків, викладених в постановках ВС від 14 серпня 2024 року у справі № 189/896/20 та від 26 листопада 2024 року у справі № 202/3575/22, щодо незастосування п. 2. ч. 1 ст. 268 ЦК України до вимоги про стягнення 3 % річних та інфляційних втрат на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК України, які нараховані та заявлені у зв'язку з невиконанням грошового зобов'язання про видачу вкладу.

Детальніше з текстом постанови ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 716/1842/24 (провадження № 61-1735сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133874717>.

4.3. Недійсність договору визначається обставинами, що існували на момент його укладення, а не внаслідок невиконання зобов'язань. Факт укладення договору через представника – родича – не підтверджує зловмисної домовленості без беззаперечних доказів

18 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, третя особа – приватний нотаріус Луцького міського нотаріального округу Волинської області, про визнання договорів недійсними та витребування майна.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що у грудні 2020 року він придбав квартиру. В зв'язку з тим, що позивач фактично проживає в США, він видав довіреність на представництво своїх інтересів ОСОБА_2. В листопаді 2024 року йому стало відомо, що 09.01.2024 представник уклала зі своїм братом фіктивний договір купівлі-продажу спірної квартири. Проте того ж дня брат подарував квартиру представнику. При цьому позивач як власник квартири жодної згоди на її продаж не давав, її відчуження відбулося шляхом укладення фіктивних договорів. Вважає, що представник вчинила правочин не в інтересах довірителя, а у свої власних, що суперечить ст. 238 ЦК України.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, керуючись тим, що позивач не довів, що відповідач як представник діяла всупереч волі довірителя або не в його інтересах. На день укладення спірного договору купівлі-продажу довіреність була чинною, а сам факт придбання квартири братом відповідача не свідчить про те, що відповідач як представник діяла у власних інтересах та всупереч волі позивача як довірителя. ОСОБА_3 придбав квартиру за договором купівлі-продажу, який відповідає вимогам законодавства, сплатив кошти за квартиру, належним чином зареєстрував право власності і, відповідно, мав право розпоряджатися нерухомістю на власний розсуд.

Суд апеляційної інстанції не погодився з висновками суду першої інстанції, скасував рішення та частково задовольнив позов, оскільки при укладенні договору купівлі-продажу належної позивачу квартири наявна зловмисна домовленість відповідача, яка діяла за довіреністю від імені позивача, з іншою особою – її рідним братом для переслідування власних інтересів усупереч інтересам позивача.

Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду, скасував його рішення та направив справу на новий розгляд до апеляційного суду з огляду на таке.

Правочин, який вчинено внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, визнається судом недійсним (ч. 1 ст. 232 ЦК України).

Наявність підстав для визнання договору недійсним має встановлюватися судом на момент його укладення. Тобто недійсність договору має існувати в момент його укладення, а не в результаті невиконання чи неналежного виконання зобов'язань, що виникли на підставі укладеного договору. Невиконання чи неналежне виконання зобов'язань, що виникли на підставі оспорюваного договору, не є підставою для його визнання недійсним.

ВС підкреслив, що, задовольняючи позов в зв'язку з доведеністю наявності зловмисної домовленості відповідачів для переслідування власних інтересів ОСОБА_2, апеляційний суд не врахував, що укладення договору купівлі-продажу у ситуації, коли від імені продавця діє представник (родич покупця) саме по собі не свідчить, що мала місце зловмисна домовленість представника з іншою стороною – покупцем (родичем представника продавця).

Крім того, доказів на підтвердження того, що саме на момент укладення спірного правочину існували обставини зловмисної домовленості у представника позивача ОСОБА_2 та у ОСОБА_3 чи того, що у відповідачів не було реального наміру укласти і виконати спірний правочин, немає.

ВС зазначив, що позивач не довів і не надав беззаперечних доказів, що вказують на зловмисну домовленість між відповідачами, а отже, підстав для визнання договору купівлі-продажу недійсним з цих підстав немає.

Зі змісту позовної заяви слідує, що позивач обґрунтовував позовні вимоги також тим, що представник не може вчиняти правочини від імені особи, яку він представляє, у свої інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є (ст. 238 ЦК України), а також, що укладений договір між відповідачами є фіктивним (ст. 234 ЦК України).

Однак апеляційний суд, задовольняючи позов з підстав зловмисної домовленості між відповідачами, не надав належної правової оцінки іншим самостійним підставам позову, та не перевіряв законності й обґрунтованості висновків суду першої інстанції щодо цих підстав, а саме визнання договору недійсним з підстав, передбачених ст. 238 ЦК України, та твердження про фіктивність правочину відповідно до ст. 234 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 18 лютого 2026 року у справі № 161/22283/24 (провадження № 61-10905св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134322848>.

5. Спори, що виникають із трудових правовідносин

5.1. Керівник підприємства, який здійснює управлінські функції щодо розпорядження майном та коштами, не є працівником, що безпосередньо обслуговує матеріальні цінності, тому не підлягає звільненню за п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України у зв'язку із втратою довіри

04 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Одеської міської ради у справі за позовом ОСОБА_1 до Одеської обласної ради, Голови Одеської обласної ради, Одеської обласної військової адміністрації, Департаменту охорони здоров'я Одеської обласної державної адміністрації, треті особи: КНП «ОРКПЦ» ООР», генеральний директор КНП «ОРКПЦ» ООР», про визнання незаконним та скасування рішення обласної ради про звільнення з посади, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що він працював на посаді генерального директора КНП «ОРКПЦ» ООР» на умовах контракту. Його було увільнено від роботи у зв'язку із призовом на військову службу під час мобілізації на особливий період із збереженням місця роботи та посади. Незважаючи на проходження ним військової служби, Одеська обласна рада прийняла рішення про звільнення його з посади генерального директора КНП «ОРКПЦ» ООР» з наступного дня за днем його фактичної демобілізації на підставі п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України у зв'язку із втратою довіря.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, керуючись тим, що звільнення проведено з дотриманням вимог закону.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким задовольнив позовну вимогу про визнання незаконним і скасування рішення обласної ради. Судове рішення мотивовано тим, що позивач як керівник підприємства не підлягав звільненню за п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України, оскільки не є суб'єктом звільнення з цієї підстави. При цьому зазначив, що позивач не є демобілізованим, тобто реального припинення трудового договору з ним не відбулося, вимоги про поновлення на роботі та стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу не мають підґрунтя для задоволення.

ВС погодився з висновками апеляційного суду, звернув увагу на те, що звільнення з підстави втрати довір'я може вважатися обґрунтованим, якщо працівник, який безпосередньо обслуговує грошові або товарні цінності (зайнятий їх прийманням, зберіганням, транспортуванням, розподілом), вчинив умисно або необережно такі дії, які дають власнику або уповноваженому ним органу підстави для втрати до нього довір'я (зокрема, порушення правил проведення операцій з матеріальними цінностями).

Вирішуючи під час розгляду справи про поновлення на роботі працівника, звільненого за п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України, питання щодо віднесення позивача до кола працівників, які безпосередньо обслуговують грошові та товарні цінності, суд у кожному конкретному випадку повинен з'ясувати, чи становить виконання операцій, пов'язаних з таким обслуговуванням цінностей, основний зміст трудових обов'язків позивача; чи має виконання ним указаних дій відповідальний, підзвітний характер з наявністю обліку, контролю за рухом і зберіганням цінностей.

Позивач працював на посаді генерального директора КНП «ОРКПЦ» ООР», до його повноважень належало, серед іншого, поточне керівництво підприємством, управлінські функції щодо розпорядження майном і коштами підприємства.

При цьому виконання операцій, що пов'язані з безпосереднім обслуговуванням матеріальних цінностей, зміст трудових обов'язків позивача не становить.

ВС неодноразово зазначав про те, що особи, які здійснюють функції обліку, охорони або управлінські функції щодо розпорядження майном та коштами підприємства, не відносяться до кола працівників, на яких у відповідних випадках поширюється дія п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 04 лютого 2026 року у справі № 522/7119/23 (провадження № 61-10140св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133947079>.

5.2. Роботодавець правомірно відсторонює водія від роботи без збереження заробітної плати, якщо працівник відмовляється від проходження обов'язкового позачергового медичного огляду після погіршення стану здоров'я під час виконання трудових обов'язків

04 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до КП «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Дніпропетровської обласної ради» про визнання незаконними та скасування наказів, зобов'язання вчинити певні дії, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що він працював на посаді водія 1-го класу автотранспортних засобів виїзної бригади Криворізької станції екстреної медичної допомоги за безстроковим договором. Влітку 2024 року позивача було відсторонено від роботи без збереження заробітної плати для проходження лікарсько-консультативної комісії з метою здійснення комплексної оцінки порушень функціональності організму та з'ясування його спроможності працювати на посаді водія виїзної бригади екстреної медичної допомоги. Вказував, що такі дії відповідача грубо порушують його конституційне право на працю.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, відмовив у задоволенні позову. Судові рішення мотивовано тим, відповідач правомірно відсторонив позивача від роботи без збереження заробітної плати, тому що працівник відмовився проходити обов'язковий медичний огляд після погіршення стану здоров'я під час виконання трудових обов'язків. Таке відсторонення не є порушенням права на працю.

ВС погодився з висновками судів, зазначивши, що у разі відмови водія від проходження позачергового медичного огляду перевізник зобов'язаний вжити заходів щодо недопущення водія до керування транспортним засобом відповідної категорії.

Статтею 46 КЗпП України встановлений вичерпний перелік випадків відсторонення працівника від роботи, відповідно до якого відсторонення працівників від роботи власником або уповноваженим ним органом допускається у разі появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; відмови або ухилення від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці та протипожежної охорони; в інших випадках, передбачених законодавством.

При відстороненні працівника від роботи трудовий договір з ним не припиняється. Тобто трудові відносини з ним тривають.

Такий працівник лише тимчасово не допускається до виконання ним функціональних обов'язків.

Пунктами 3.1, 3.2 розділу III наказу Міністерства охорони здоров'я, Міністерства внутрішніх справ України від 31 березня 2013 року № 65/80 «Про затвердження положення про медичний огляд кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів» визначено, що, позачерговий медичний огляд водія транспортного засобу проводиться за направленням перевізника на підставі медичних даних про стале погіршення стану здоров'я водія чи виявлення ознак захворювання або вади, визначених у Переліку.

ВС констатував, що оскільки позивач не пройшов лікарсько-консультативну комісію, яку повинен був пройти, то прийняте рішення відповідача про відсторонення його від роботи без збереження заробітної плати є правомірним.

Детальніше з текстом постанови ВС від 04 лютого 2026 року у справі № 216/5482/24 (провадження № 61-4348св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133947176>.

5.3. Звільнення працівника за п. 2 ч. 1 ст. 40 КЗпП України є незаконним, якщо роботодавець не надав медичного висновку про неможливість виконання працівником посадових обов'язків за станом здоров'я. Відсторонення від роботи через ненадання результатів медогляду не звільняє роботодавця від обов'язку документально підтвердити невідповідність працівника займаній посаді перед звільненням. Визнання звільнення працівника незаконним не є підставою для стягнення середнього заробітку за період вимушеного прогулу, якщо працівника було законно відсторонено від роботи без збереження заробітної плати на момент звільнення

18 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу АТ «НАЕК «Енергоатом» в особі філії «ВП «ХАЕС» у справі за позовом ОСОБА_1 до ДП «НАЕК «Енергоатом» в особі філії «ВП «ХАЕС», правонаступником якого є АТ «НАЕК «Енергоатом» в особі філії «ВП «ХАЕС», третя особа – КНП НМР «СМСЧ м. Нетішин», про визнання незаконним та скасування наказу про відсторонення від роботи та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

На обґрунтування заявлених вимог позивач указував, що в жовтні 2023 року він пройшов медичний огляд без виявлення протипоказань до роботи, однак лікар-психіатр відмовилась видати висновок про стан його здоров'я. Відповідач, урахувавши ухилення позивача від проходження позачергового медичного огляду, відсторонив його від роботи та зобов'язав до 15.12.2023 надати висновок комісії щодо придатності для роботи за професією. 19.12.2023

позивача було звільнено. Наказ про звільнення не містить підтвердження неможливості виконання позивачем його трудових обов'язків внаслідок стану здоров'я або наявності протипоказань щодо продовження трудової діяльності. Крім того, відповідач, вважаючи, що він не може виконувати роботу за займаною посадою, не запропонував іншої роботи.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що вимоги відповідача про надання позивачем висновку комісії щодо проходження позачергового медичного огляду, з врахуванням попередньої заяви позивача про погіршення здоров'я, характеру та умов його праці, є обґрунтованими. За відсутності відповідного медичного висновку відповідач законно прийняв оспорювані накази.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково, вказуючи на те, що дії роботодавця щодо відсторонення позивача від роботи відповідають вимогам закону, однак матеріали справи не містять висновку про неможливість виконання позивачем своїх посадових обов'язків за станом здоров'я, а тому його звільнення з роботи на підставі п. 2 ч. 1 ст. 40 КЗпП України є незаконним.

ВС постанову апеляційного суду в частині задоволених позовних вимог про стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу скасував, залишив в силі в цій частині рішення суду першої інстанції, постанову апеляційного суду в частині задоволених позовних вимог про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі залишив без змін, адже позивача звільнено з роботи у зв'язку з невідповідністю виконуваній роботі внаслідок стану здоров'я, однак доказу про неможливість виконання позивачем своїх посадових обов'язків за станом здоров'я матеріали справи не містять.

Факт незавершення позивачем медичного огляду не є тотожним факту невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок стану здоров'я.

У цій справі встановлено, що обов'язок працівника проходити медичний огляд передбачений як Положенням про медичний огляд персоналу «ВП «ХАЕС», так і Колективним договором, однак відомостей про притягнення його до дисциплінарної відповідальності за ігнорування наказів роботодавця та ухилення від медичного огляду немає.

За відсутності підстав для визнання незаконним наказу про відсторонення від роботи правильним є висновок про відмову у стягненні середнього заробітку за час вимушеного прогулу. Під час відсторонення працівник тимчасово увільняється від виконання своїх трудових обов'язків і заробітна плата працівнику в цей період не виплачується.

ВС виснував, що незалежно від того факту, що звільнення ОСОБА_1 за п. 2 ч. 1 ст. 40 КЗпП України визнано незаконним, позивач не отримував заробітну плату через відсторонення від роботи, із законністю якого погодились суди попередніх інстанцій, а тому стягнення апеляційним судом на користь працівника середнього заробітку за цей період є помилковим.

Детальніше з текстом постанови ВС від 18 лютого 2026 року у справі № 679/1660/23 (провадження № 61-1439св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134266398>.

5.4. Утримання коштів із заробітної плати працівника за його добровільною заявою на підтримку ЗСУ та гуманітарну допомогу постраждалим від агресії на період воєнного стану є правомірним відповідно до ст. 127 КЗпП України. Відсутність доказів психологічного чи економічного тиску підтверджує законність утримань за волевиявленням працівника

25 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до НАК «Нафтогаз України» про стягнення невикраденої частини заробітної плати, середнього заробітку за весь час затримки до дня фактичного розрахунку та моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що перебував у трудових відносинах з НАК «Нафтогаз України», звільнений у зв'язку із закінченням строку трудового договору відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП України. Однак усупереч умовам трудових договорів відповідач не виплатив позивачу належну йому до сплати суму базової частини заробітної плати за відпрацьований період часу з березня до липня 2022 року. Після початку повномасштабного вторгнення російських загарбників під психологічним і економічним тиском директора філії НАК «Нафтогаз України» в Арабській Республіці Єгипет він підписав наприкінці квітня 2022 року заяву про нібито безповоротне та безкомпенсаційне утримання 30 % із заробітної плати позивача на неконкретизовані цілі під виглядом підтримки ЗСУ чи гуманітарної допомоги громадянам, постраждалим від російської агресії. Вважав, що такі дії керівника філії фактично позбавили його можливості вільно розпоряджатися власними грошовими коштами та завдали йому моральної шкоди.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовили у задоволенні позову, оскільки утримання із заробітної плати позивача здійснювалося на законних підставах та за його волевиявленням.

ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій, зазначивши, що відрахування із заробітної плати працівників для покриття їх заборгованості

підприємству, установі і організації, де вони працюють, можуть провадитись за наказом (розпорядженням) роботодавця (ч. 2 ст. 127 КЗпП України).

У цій справі встановлено, що 27.03.2022 позивач подав на ім'я директора філії НАК «Нафтогаз України» в Арабській Республіці Єгипет заяву, в якій просив, починаючи з 01.03.2022 та на період до припинення або скасування воєнного стану, оголошеного в Україні, забезпечити в будь-який спосіб безповоротне та безкомпенсаційне утримання 30 % з його заробітної плати за відпрацьований час та направити ці утримані кошти на спеціальний рахунок / спеціальні рахунки для збору коштів на підтримку ЗСУ та/або на спеціальний рахунок для збору коштів на гуманітарну допомогу громадянам, постраждалим від російської агресії.

На підставі заяви позивача та інших працівників Філії наказом НАК «Нафтогаз України» від 23.03.2022 «Про утримання грошових коштів із доходу працівників» здійснювалось добровільне утримання грошових коштів з доходів працівників філії. Позивач цей наказ не оскаржував.

ВС звернув увагу, що доказів про здійснення на позивача тиску, погроз та примушування написати заяву про утримання із його заробітної плати коштів у матеріалах справи немає.

Отже, утримання із заробітної плати позивача коштів не суперечить нормам КЗпП України (ст. 127 КЗпП України) та ст. 25 ЗУ «Про оплату праці», а посилання заявника на неправильне застосування норм ЦК України до спірних правовідносин ґрунтується на помилковому тлумаченні позивачем норм матеріального права, оскільки суд першої інстанції обґрунтовано застосував відповідні норми ЦК України в контексті здійсненого позивачем доручення на перерахування коштів.

Детальніше з текстом постанови ВС від 25 лютого 2026 року у справі № 344/16999/24 (провадження № 61-5961св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134540323>.

6. Спори, що виникають із житлових правовідносин

6.1. Після закінчення строку дії договору найму житла наймач втрачає право на проживання у квартирі. Власник житла має право вимагати усунення перешкод у користуванні майном шляхом вселення, якщо наймач продовжує перебувати в житлі після спливу строку оренди, незважаючи на перехід права власності на квартиру під час дії договору найму

18 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_5 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, яка діє в своїх інтересах та в інтересах неповнолітньої ОСОБА_3, ОСОБА_4 до ОСОБА_5, ОСОБА_6, треті особи: Служба у справах дітей та сім'ї

Шевченківської районної в м. Києві державної адміністрації, ОСОБА_7, ОСОБА_8, ОСОБА_9, в інтересах якого діє ОСОБА_7, про вселення.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі посилалися на те, що на підставі договору купівлі-продажу квартири від 27.12.2019, укладеного з ОСОБА_12, ОСОБА_1 набула у власність спірну квартиру. Перед укладенням договору купівлі-продажу ОСОБА_12 повідомляв ОСОБА_1 про те, що у квартирі проживають особи за договором найму, однак до укладення договору вони звільняють житлове приміщення. Позивачі просили усунути їм перешкоди у користуванні майном шляхом вселення у спірну квартиру, посилаючись на те, що відповідачі чинять їм перешкоди у праві користування належною на праві власності ОСОБА_1 квартирою, в якій зареєстроване їх місце проживання.

Справу суди розглядали неодноразово.

Суд першої інстанції позов задовольнив, керуючись тим, що відповідачі чинять перешкоди позивачам у користуванні належною їм квартирою. Будь-яких належних та допустимих доказів на підтвердження втрати ОСОБА_1 та членами її сім'ї права користування спірною квартирою та правомірності їх недопуску до помешкання, у якому вони зареєстровані, не надано.

Апеляційний суд погодився з висновками місцевого суду, при цьому зазначив, що якщо термін дії договору найму житла закінчився, власники мають право на вселення до квартири. Після закінчення терміну дії договору найму наймач втрачає право на проживання в цій квартирі і власник може вільно користуватися своїм майном, зокрема вселитися в нього. Отже, позивачі мають право на вселення до спірної квартири, оскільки вказаний договір найму житла закінчив дію 29.06.2024.

ВС погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій, зазначивши, що у разі зміни власника житла, переданого у найм, до нового власника переходять права та обов'язки наймодавця (ст. 814 ЦК України).

Договір найму житла укладається на строк, встановлений договором (ч. 1 ст. 821 ЦК України).

Таким чином, при укладенні договору найму (оренди) житла власник нерухомого майна (наймодавець) фактично тимчасово позбавляється певних прав, зокрема права користування цим житлом, передаючи за плату право проживання в житлі на встановлений в договорі строк наймачеві.

Оскільки термін дії договору найму житла закінчився 29.06.2024, то позивачі мають право на вселення до спірного житла, адже відповідачі втратили право на проживання у спірній квартирі.

Детальніше з текстом постанови ВС від 18 лютого 2026 року у справі № 761/35043/21 (провадження № 61-10716св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134197143>.

7. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

7.1. Баба, з якою проживає онука після смерті матері, має право на стягнення аліментів з батька дитини без призначення опікуном, оскільки законодавство передбачає процесуальне представництво на підставі факту близького кровного споріднення

04 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – Орган опіки і піклування виконкому Покровської районної у місті ради, про відібрання дитини, зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1, треті особи: Орган опіки і піклування виконкому Покровської районної у місті ради, ОСОБА_3, про відібрання дитини від батька, стягнення аліментів, визначення місця проживання дитини та встановлення опіки над дитиною, за позовом третьої особи ОСОБА_3 до ОСОБА_1, треті особи: Орган опіки і піклування виконкому Покровської районної у місті ради, ОСОБА_2, про відібрання дитини від батька, визначення місця проживання дитини та встановлення опіки над дитиною.

На обґрунтування заявлених вимог за зустрічним позовом позивач зазначала, що вона є бабою малолітньої дитини, мати якої померла. Після смерті матері дитина залишилась проживати в її сім'ї. Дитина є інвалідом з дитинства, має особливі потреби та потребує постійної сторонньої допомоги. Батько дитини не може її забезпечити всім необхідним, а також утримувати, він не відвідує дитину, не спілкується з нею, не проявляє батьківської турботи та уваги.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позовів, мотивуючи своє рішення тим, що доказів зміни місця проживання дитини без згоди батька не надано. Дід та баба не наділені самостійним правом на звернення до суду з позовом про відібрання дитини від батька без позбавлення його батьківських прав. Інші вимоги суд вважав похідними, а тому такими, що не підлягають задоволенню.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції в оскаржуваній частині щодо відмови у задоволенні вимог зустрічного та об'єднаного позовів, вказуючи на те, що у попередньо ініційованому судовому процесі суд апеляційної інстанції відмовив у позбавленні ОСОБА_1 батьківських прав відносно доньки, а чинне законодавство не передбачає права діда і баби на відібрання дитини від рідного батька та встановлення опіки без позбавлення його батьківських прав. Питання встановлення опіки та піклування вирішуються відносно дитини сироти або дитини, чиї батьки безвісно відсутні чи позбавлені батьківських прав.

ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій в частині вирішення позовних вимог баби про стягнення аліментів на утримання онучки та ухвалив

у цій частині нове рішення, яким стягнув аліменти з батька дитини на користь баби на утримання малолітньої дитини, адже обов'язковою умовою для стягнення аліментів на користь одного з батьків або інших законних представників дитини є проживання з нею чи з ним самої дитини, на утримання якої власне і стягуються аліменти.

Чинне законодавство передбачає право баби та діда на процесуальне представництво онука (онучки) на підставі самого факту близького кровного споріднення, без необхідності встановлення опіки, піклування чи призначення їх опікуном або піклувальником.

Отже, баба, з якою проживає онук (онучка), має право на подання в інтересах дитини позову до її батьків про стягнення аліментів без призначення опікуном дитини.

ВС констатував, що, відмовляючи у задоволенні зустрічних позовних вимог про стягнення аліментів на утримання малолітньої дитини, суди не врахували наявність у малолітньої дитини необхідності у матеріальному забезпеченні, а також обов'язок батька матеріально утримувати свою дитину, який він добровільно не виконує, у зв'язку з чим дійшли помилкових висновків про відсутність правових підстав для задоволення зазначених вимог до вирішення питання про позбавлення ОСОБА_1 батьківських прав.

Детальніше з текстом постанови ВС від 04 лютого 2026 року у справі № 212/1496/24 (провадження № 61-14073св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133909176>.

7.2. Дитина, яка досягла чотирнадцяти років, має право самостійно ініціювати позов про оспорювання батьківства щодо неї, якщо мати, яка її народила у шлюбі, померла, а особа, яка записана батьком дитини (чоловік її матері), своє батьківство не оспорує та позбавлена батьківських прав. Якщо дитина, яка досягла чотирнадцяти років, самостійно не ініціює позов про оспорювання батьківства – її піклувальник як єдиний законний представник також має право на звернення до суду з таким позовом в інтересах цієї дитини

11 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, яка діє як законний представник неповнолітньої ОСОБА_2, у справі за позовом ОСОБА_1, яка діє як законний представник неповнолітньої ОСОБА_2, до ОСОБА_3 про оспорювання батьківства.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялася на те, що у листопаді 2007 року народилася ОСОБА_2, матір'ю якої є ОСОБА_7, яка померла у 2020 році, а батьком – ОСОБА_3, якого позбавлено батьківських прав відносно дочки – ОСОБА_2 судовим рішенням у 2022 році. Рішенням виконавчого комітету у січні 2024 року ОСОБА_1 призначено піклувальником над ОСОБА_2

як дитиною, позбавленою батьківського піклування, та зобов'язано її вживати заходів щодо захисту цивільних прав та інтересів дитини. Оскільки відповідач не є біологічним батьком дитини, ОСОБА_1 просила виключити з актового запису про народження дитини – ОСОБА_2, відомості про особу – ОСОБА_3 як батька дитини.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, керуючись тим, що чинне законодавство не визначає право вимоги на внесення змін до актового запису про народження дитини (про оспорювання батьківства) для її піклувальників.

ВС не погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції, вказуючи на передчасність висновку про відмову у позові з тих підстав, що чинним законодавством не визначено право вимоги на оспорювання батьківства для піклувальників дитини, яка досягла чотирнадцяти років, з огляду на таке.

Оспорити батьківство мають право особа, яка записана батьком дитини в Книзі реєстрації народжень (ст. 136 СК України), його спадкоємці (ст. 137 СК України), а також жінка, котра народила дитину в шлюбі (ст. 138 СК України), звернувшись до суду із відповідним позовом.

У СК України є прогалина та відсутній регулятор, який визначав би правило поведінки учасників сімейних відносин для випадку, коли жінка, яка народила дитину у шлюбі та відповідно до ст. 138 СК України мала право оспорити батьківство свого чоловіка щодо цієї дитини, померла до досягнення дитиною повноліття, а особа, яка записана батьком дитини, позбавлена батьківських прав і передбачене ст. 136 СК України право оспорити своє батьківство не реалізувала.

При цьому ч. 4 ст. 152 СК України встановлено, що дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду, якщо вона досягла чотирнадцяти років.

Позбавлення дитини, яка досягла чотирнадцяти років, або її піклувальника (як єдиного законного представника) права ініціювати позов про оспорювання батьківства суперечить принципу розумності та справедливості.

Водночас ст. 10 СК України встановлено, якщо певні сімейні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами або домовленістю (договором) сторін, до них застосовуються норми цього Кодексу, які регулюють подібні відносини (аналогія закону). Якщо до регулювання сімейних відносин неможливо застосувати аналогію закону, вони регулюються відповідно до загальних засад сімейного законодавства (аналогія права).

Умовами застосування аналогії закону є те, що відносини, до яких застосовується аналогія, охоплюються предметом сімейно-правового регулювання (статті 1, 2 СК України); наявність прогалини в їх регулюванні

(прогалини в праві); відсутній регулятор, який визначав би правило поведінки учасників сімейних відносин (норми законодавства або договору); існує норма, що регулює подібні за змістом відносини; застосування аналогії закону не повинно суперечити суті цих відносин (постанова ВС у складі ОП КЦС від 31 липня 2023 року у справі № 461/3122/19).

Суд при розгляді справи керується принципом верховенства права (частина перша статті 10 ЦПК України).

Отже, керуючись принципом верховенства права, беручи до уваги положення норм міжнародного права, загальні засади та принципи цивільного та сімейного права України, можливість застосування аналогії закону та аналогії права в цивільному судочинстві, ВС вважає, що дитина, яка досягла чотирнадцяти років, має право самостійно ініціювати позов про оспорювання батьківства щодо неї у разі якщо мати, яка її народила у шлюбі, померла, а особа, яка записана батьком дитини (чоловік її матері), своє батьківство не оспорує та позбавлена батьківських прав.

Якщо дитина, яка досягла чотирнадцяти років, самостійно не ініціює позов про оспорювання батьківства при зазначених обставинах, її піклувальник як єдиний законний представник також має право на звернення до суду з відповідним позовом в інтересах такої дитини.

Детальніше з текстом постанови ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 758/3512/24 (провадження № 61-9564св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134041092>.

8. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

8.1. Реєстрація місця проживання спадкоємця за однією адресою зі спадкодавцем не є достатньою підставою для підтвердження фактичного прийняття спадщини. Необхідно встановити факт постійного спільного проживання на момент відкриття спадщини

25 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу заступника керівника Харківської обласної прокуратури у справі за заявою керівника Берестинської окружної прокуратури Харківської області в інтересах держави в особі Кегичівської селищної ради Берестинського району Харківської області про визнання спадщини відумерлою.

На обґрунтування заявлених вимог заявник вказував, що на території селищної ради знаходяться земельні ділянки сільськогосподарського призначення, які належали померлій ОСОБА_1, після смерті якої відсутні спадкоємці за законом та за заповітом, які б прийняли спадщину, строк на прийняття якої спливає ще до введення воєнного стану на території України,

тому спадщина, до складу якої входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення, має бути визнана відумерлою.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні заяви, мотивуючи своє рішення тим, що спадщина не може бути визнана відумерлою, якщо наявний спадкоємець за законом, зареєстрований за останньою адресою спадкодавця, що свідчить про можливе фактичне прийняття спадщини відповідно до ст. 1268 ЦК України.

ВС не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, скасував постанову апеляційного суду та направив справу на новий розгляд до апеляційного суду, зазначив, що ЦК України запобігає таким ситуаціям, коли відсутність спадкоємців має наслідками відсутність власників спадкового майна та його занепад, а тому передбачає у такому випадку перехід прав на це майно до територіальної громади за місцем знаходження цього майна.

Однією із обов'язкових умов визнання спадщини відумерлою є відсутність спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від спадщини, неприйняття спадкоємцями спадщини чи відмови від її прийняття.

У цій справі встановлено, що ОСОБА_2, який є братом спадкодавця, у встановлений законом шестимісячний строк не звернувся до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини після смерті спадкодавця, проте його зареєстроване місце проживання збігається з останнім місцем проживання спадкодавця, що може свідчити про фактичне прийняття ним спадщини відповідно до ч. 3 ст. 1268 ЦК України.

Однак сама лише реєстрація місця проживання особи разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини відповідно до ч. 3 ст. 1268 ЦК України не свідчить про своєчасність прийняття спадщини.

ВС виснував, що ч. 3 ст. 1268 ЦК України вимагає проживання спадкоємця разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, а не лише реєстрація місця проживання за однією адресою зі спадкодавцем, що можуть бути відмінними один від одного.

Детальніше з текстом постанови ВС від 25 лютого 2026 року у справі № 624/93/25 (провадження № 61-15294св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134456250>.

9. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди

9.1. Медичний заклад відповідає за моральну шкоду, заподіяну пацієнту внаслідок неналежного виконання лікарем професійних обов'язків. Розмір відшкодування визначається судом з урахуванням характеру, обсягу, тривалості страждань, неможливості відновлення попереднього стану та засад розумності й справедливості

04 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_1 та ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до ТОВ «Ісіда-IVF» про відшкодування моральної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі посилалися на те, що ОСОБА_1 була пацієнтом приватного пологового будинку ТОВ «Ісіда-IVF», де спостерігала вагітність та народжувала дитину на підставі укладених договорів. У ТОВ «Ісіда-IVF» ОСОБА_1 було проведено операцію кесарів розтин, яку проводила лікар акушер-гінеколог ТОВ «Ісіда-IVF» ОСОБА_3, асистентом був лікар акушер-гінеколог ОСОБА_4, під час проведення операції лікарі перебували у трудових відносинах з ТОВ «Ісіда-IVF». Після операції ОСОБА_1 перебувала на стаціонарному лікуванні у ТОВ «Ісіда-IVF», протягом якого скаржилася на болі у животі. ОСОБА_1 була переведена до КЛ «Феофанія» з підозрою на гостру кишкову непрохідність та гострий апендицит. Під час операції у КЛ «Феофанія» виявлено, що задня стінка матки та петля тонкого кишечника ОСОБА_1 були зшиті, що призвело до запальних процесів у малому тазу та черевній порожнині, тощо. Видалення матки і маткових труб ОСОБА_1 було невідворотним, необхідним та правильним рішенням, прийнятим для врятування життя позивача з огляду на той стан, який виник внаслідок неналежного виконання операції кесарів розтин у ТОВ «Ісіда-IVF». Втрата ОСОБА_1 репродуктивних органів є тяжким тілесним ушкодженням.

Суд першої інстанції частково задовольнив позов, стягнув з ТОВ «Ісіда-IVF» на користь ОСОБА_1 моральну шкоду в розмірі 4 500 000,00 грн та на користь ОСОБА_2 – 500 000,00 грн, мотивуючи своє рішення доведенням позивачами факту заподіяння їм діями відповідача моральної шкоди; між такими діями та заподіяною шкодою є безпосередній причинний зв'язок; відповідач не спростував відсутність протиправності дій та вини в завданні такої моральної шкоди.

Апеляційний суд змінив рішення суду першої інстанції в частині розміру відшкодування моральної шкоди, зменшивши її розмір до 500 000 грн на користь ОСОБА_1 та до 50 000 грн користь ОСОБА_2, мотивуючи своє рішення тим, що визначений судом першої інстанції розмір відшкодування моральної шкоди є більший ніж достатній для розумного задоволення вимог позивачів,

як осіб що мають право на відшкодування шкоди, та призводить до їхнього збагачення.

ВС не погодився з рішенням суду апеляційної інстанції, скасував його та залишив у силі рішення суду першої інстанції, зазначивши, що розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення.

Визначаючи розмір моральної шкоди, що підлягає відшкодуванню позивачам, суд першої інстанції врахував істотність вимушених змін у житті позивачів, характер, тривалість і обсяг заподіяних їм моральних страждань, а також вимоги розумності та справедливості.

Надання несвоєчасної або некваліфікованої медичної допомоги є протиправним.

У цій справі на підтвердження глибини моральних переживань позивачі надали суду висновок експерта за результатами проведення судової психологічної експертизи у кримінальному провадженні стосовно ОСОБА_1 та висновок експерта за результатами проведення судової психологічної експертизи у кримінальному провадженні стосовно ОСОБА_2, які складені старшим судовим експертом відділу психологічних досліджень Київського науково-дослідного інституту судових експертиз.

Висновок психолога може слугувати для судді орієнтиром у розумінні глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, інших обставин, які мають істотне значення, зокрема й можливого грошового еквівалента таких страждань. Проте розмір відповідного відшкодування, незалежно від наявності висновку психолога, суддя повинен встановити, враховуючи вимоги розумності та справедливості.

Суд першої інстанції правильно взяв до уваги висновки психолога в частині з'ясування глибини фізичних та душевних страждань позивачів.

ВС звернув увагу, що визначення розміру моральної шкоди за своїм характером є складним процесом. При визначенні розміру такої компенсації суд користується досить широким розсудом, який, тим не менш, повинен ґрунтуватися на критеріях, визначених у ст. 23 ЦК України, враховувати вимоги розумності і справедливості.

Детальніше з текстом постанови ВС від 04 лютого 2026 року у справі № 760/19703/23 (провадження № 61-7977св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133947094>.

9.2. Оператор газорозподільної мережі як володілець джерела підвищеної небезпеки несе відповідальність за завдану шкоду від вибуху газу, якщо не доведено вплив обставин непереборної сили чи умислу потерпілих, навіть за наявності сумнівів щодо експертних досліджень

11 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 до АТ «ОГС «Львівгаз» про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі посилалися на те, що розподільний газопровід низького тиску на їхню адресу відноситься до устаткування підвищеної небезпеки та відповідач не забезпечив його належне обслуговування, що стало причиною вибуху в будинку, тому просили стягнути з відповідача майнову та моральну шкоду.

Рішенням місцевого суду від 24 грудня 2021 року, залишеним без змін постановою апеляційного суду від 08 лютого 2023 року, відмовлено у задоволенні позову. Судові рішення мотивовано тим, що внаслідок вибуху в будинку позивачам спричинено матеріальну та моральну шкоду, однак не було надано належних та допустимих доказів на підтвердження протиправної поведінки відповідача, наявності причинного зв'язку між його протиправною поведінкою та спричиненою шкодою. Крім того, висновки експертних досліджень не є допустимими та достовірними доказами.

Постановою ВС від 11 жовтня 2023 року постанову апеляційного суду від 08 лютого 2023 року скасовано, справу направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, оскільки надані позивачами висновки експертних досліджень складені відповідно до чинного на дату проведення законодавства, тому у суду не було підстав визнавати їх недопустимими доказами. Також позивачами не доведено заподіяння їм шкоди відповідачем як особою, яка здійснювала діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки.

При новому розгляді апеляційний суд також погодився з висновками суду першої інстанції, що висновки експертних досліджень є недопустимими доказами у розумінні ст. 78 ЦПК України, оскільки не відповідають ст. 106 ЦПК України, не містять вказівки на те, що експерт обізнаний про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок. Крім того, позивачами не доведено заподіяння їм шкоди відповідачем як особою, яка здійснювала діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки.

Верховний Суд не погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій, скасував їх та частково задовольнив позов з огляду на таке.

Суди не звернули уваги, що висновки експертних досліджень виконані на замовлення позивачів до звернення до суду у цій справі та не є висновками

судового експерта згідно зі ст. ст. 102, 106 ЦПК України. Ці дослідження складені відповідно до чинного на дату їх проведення законодавства, тому у суду не було підстав визнавати їх недопустимими доказами. В цій частині суд апеляційної інстанції не виконав вказівок постанови Верховного Суду від 11 жовтня 2023 року та дійшов помилкового, внаслідок неправильного застосування норм процесуального права, висновку про недопустимість вказаних експертних досліджень як доказів.

Відповідно до ЗУ «Про ринок природного газу» оператор газорозподільної системи (оператор ГРМ) є професійним суб'єктом господарювання на ринку розподілу природного газу, який відповідає за надійну та безпечну експлуатацію, підтримання у належному стані газорозподільної системи, якою він користується. Така діяльність є джерелом підвищеної небезпеки.

У справах, в яких особі завдано шкоди і вона стверджує, що це є результатом діяльності, яка є джерелом підвищеної небезпеки, що здійснюється професійним суб'єктом, зокрема оператором ГРМ, позивачу, який не володіє спеціальними знаннями та відповідною інформацією щодо специфіки функціонування газорозподільних систем, достатньо надати пояснення та докази щодо обставин завдання шкоди. Далі тягар доказування покладається на оператора ГРМ, який має спростувати такий причинний зв'язок.

Особа, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовує завдану шкоду, якщо вона не доведе, що шкоди було завдано внаслідок обставин непереборної сили або умислу потерпілого.

ВС виснував, що наявні підстави для покладення завданої ОСОБА_3 майнової та моральної шкоди на відповідача як володільця вказаного джерела підвищеної небезпеки, оскільки відповідач, який відповідно до ЗУ «Про ринок природного газу» є професійним суб'єктом господарювання на ринку розподілу природного газу (оператор ГРМ), не спростував, що причиною вибуху є утворення в житлових приміщеннях вибухонебезпечної газоповітряної суміші за рахунок природного газу, витік якого відбувся з пошкодженого вуличного газопроводу низького тиску, яким він користується для розподілу природного газу, не довів ані впливу обставин непереборної сили, яка стала причиною завдання шкоди, ані умислу позивачів, і суди таких обставин не встановили.

Детальніше з текстом постанови ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 466/7707/19 (провадження № 61-5894св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134159927>.

10. Справи окремого провадження

10.1. Якщо територія ймовірної загибелі військовослужбовця була спочатку зоною активних бойових дій, а потім окупована, строк для оголошення особи померлою відраховується від дня закінчення активних бойових дій за наявності достатніх підстав вважати особу загиблою

18 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за заявою ОСОБА_1, яка діє як в своїх інтересах, так і в інтересах неповнолітніх дітей ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, про оголошення фізичної особи ОСОБА_8 померлим, заінтересовані особи: Міністерство оборони України, Військова частина НОМЕР_1, Святошинський відділ державної реєстрації актів міста Києва Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ), ІНФОРМАЦІЯ_1, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7.

На обґрунтування заявлених вимог заявник посилалася на те, що у березні 2022 року ОСОБА_8 був призваний на військову службу. Під час виконання бойового завдання в складі сил та засобів Операції об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей 03.05.2022 при в'їзді в населений пункт Олександропілля Попаснянського району Луганської області відбулося бойове зіткнення зі збройними силами рф, внаслідок чого ОСОБА_8 разом із побратимами зникли безвісти. Вважає, що останній ймовірно, загинув під час виконання бойового завдання, що є підставою для оголошення його померлим. Оголошення ОСОБА_8 померлим необхідне їй для реалізації спадкових прав та оформлення права на одноразову грошову допомогу.

Суд першої інстанції частково задовольнив заяву, оскільки обставини справи дають можливість зробити вірогідне припущення про смерть у певний час ОСОБА_8 унаслідок бойових дій під час захисту Батьківщини та забезпечення здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії рф проти України поблизу населеного пункту Олександропілля Попаснянського району Луганської області. Крім того, суд зазначив, що як шестимісячний, так і дворічний строк, передбачений ч. 2 ст. 46 ЦК України, відлік якого починається від дня закінчення активних бойових дій на місці ймовірної загибелі ОСОБА_8, на момент подання заяви сплив.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, скасував рішення та відмовив у задоволенні заяви. Судове рішення мотивоване тим, що територія, на якій відбулась вірогідна загибель військовослужбовця ОСОБА_8, на момент такої події була територією активних бойових дій, а потім окупована супротивником, тому відлік строку, передбаченого ч. 2 ст. 46 ЦК України, не розпочався, відповідно, заява про оголошення особи померлою є передчасною.

ВС скасував рішення апеляційного суду та залишив в силі рішення суду першої інстанції, зазначивши, що шість місяців, які визначені в реченні другому ч. 2 ст. 46 ЦК України, мають відраховуватися від дня закінчення активних бойових дій на місці (на території) ймовірної загибелі фізичної особи, що дозволить надати правову охорону людям, які постраждали від війни та у яких у зв'язку з вірогідною смертю зниклої фізичної особи виникають певні цивільні права та правомірні інтереси, і забезпечуватиме правову справедливість.

Оскільки за встановленими у цій справі обставинами територія, на якій відбулась вірогідна загибель військовослужбовця, на момент такої події була територією активних бойових дій, а потім окупована супротивником; у суду з надзвичайно великою вірогідністю є достатні істотні підстави вважати, що військовослужбовець загинув, то і відлік строку, передбаченого ч. 2 ст. 46 ЦК України, може бути здійснено у цій справі з дати припинення бойових дій.

ВС підкреслив, що шість місяців слід відраховувати від дня закінчення активних бойових дій на місці ймовірної загибелі фізичної особи або від дня настання події, за якої відбулась загибель фізичної особи, якщо така подія, хоча й є наслідком воєнних дій, проте сталася не на території ведення активних бойових дій.

У цій справі є підстави припускати з високим ступенем вірогідності, що військовослужбовець ОСОБА_8, ймовірно, загинув за особливих обставин у результаті гранатометного та стрілецького вогню противника, в результаті чого підірвано автомобіль, у якому на момент вибуху знаходився військовослужбовець ОСОБА_8 із побратимами під час захисту Батьківщини та виконання бойового завдання й забезпечення здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії рф.

Детальніше з текстом постанови ВС від 18 лютого 2026 року у справі № 759/22513/24 (провадження № 61-13958св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134322866>.

11. Застосування норм процесуального права

11.1. Особа, яка не брала участі у справі, але за її апеляційною скаргою відкрито апеляційне провадження і скаргу розглянуто по суті, користується процесуальними правами учасника справи, включно з правом подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

02 лютого 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – приватний нотаріус Дніпровського міського нотаріального округу,

про визнання права власності на квартиру в порядку спадкування за законом, за заявою ОСОБА_3 про перегляд рішення суду першої інстанції за нововиявленими обставинами.

Звертаючись із заявою про перегляд рішення районного суду за нововиявленими обставинами, ОСОБА_3 зазначала, що за результатами розгляду її апеляційної скарги рішення районного суду залишено без змін. Також вказувала, що вона користується правами учасника справи, оскільки апеляційний суд відкрив провадження за її апеляційною скаргою та розглянув її.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у прийнятті заяви ОСОБА_3 про перегляд в зв'язку з нововиявленими обставинами рішення районного суду, тому що вона є особою, яка не була залучена до участі у справі, тобто не є особою, яка має право на подання заяви про перегляд за нововиявленими обставинами.

ВС у складі ОП КЦС з висновками судів попередніх інстанцій не погодився, скасував їх рішення та передав справу до суду першої інстанції для вирішення питання про прийняття заяви ОСОБА_3 про перегляд рішення районного суду за нововиявленими обставинами, зазначивши, що процесуальний закон з 15.12.2017 змінився, і парламент допустив наділення правами учасника справи особу, яка не брала участі у справі, та подала апеляційну скаргу і за її апеляційною скаргою відкрито апеляційне провадження.

За загальним правилом процесуальний закон не визначає особу, яка не брала участі у справі, та подала апеляційну скаргу, учасником справи, а лише після відкриття апеляційного провадження наділяє таку особу правами, які має учасник справи. До таких прав, крім визначених ч. 1 ст. 43 ЦПК України, віднесено і право на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами (п. 1 ч. 1 ст. 424 ЦПК України).

Текст процесуального закону потрібно розуміти таким чином, що особа, яка не брала участі у справі, але за її апеляційною скаргою було відкрито апеляційне провадження і апеляційну скаргу розглянуто по суті, користується процесуальними правами учасника справи, у тому числі і правом подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Тобто якщо процесуальний закон містить вказівку на те, що особа наділяється правами учасника справи, це означає, що особа може користуватися всіма визначеними законом процесуальними правами учасника. Звуження процесуальних прав, які передбачені законом, неприпустиме і суперечитиме принципу правової визначеності.

Протилежний висновок призводить до обмеження прав особи та позбавлення можливості ефективно захищати свої інтереси на інших стадіях процесу, зокрема, під час перегляду справи за нововиявленими обставинами.

ВС у складі ОП КЦС підкреслив, що суди не врахували, що ОСОБА_3 оскаржувала рішення суду першої інстанції як особа, яка не брала участі

у справі. І це рішення залишено без змін апеляційним судом за її апеляційною скаргою.

Крім того, поза увагою судів залишилося те, що після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_3, остання користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи, у тому числі й правом подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

З урахуванням викладеного ВС у складі ОП КЦС відступив від висновків, сформульованих у постановках ВС від 08 квітня 2020 року у справі № 2018/2-3638/11 та від 15 липня 2020 року у справі № 617/1194/16-ц, про те, що особа, яка не брала участі у справі, але за її апеляційною скаргою було відкрито апеляційне провадження і скаргу розглянуто по суті, не має права звертатись із заявою про перегляд рішення суду у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Детальніше з текстом постанови ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 205/5860/21 (провадження № 61-11755сво24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133874719>.

11.2. Ухвала про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення не може бути окремо оскаржена в апеляційному порядку відповідачем. Відповідач як особа, заяву про перегляд заочного рішення якої задоволено, може оскаржити ухвалу про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення лише разом із рішенням по суті спору за результатами розгляду позову. Ухвала суду першої інстанції про поновлення строку для подання заяви про перегляд заочного рішення та призначення підготовчого судового засідання також не підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду

02 лютого 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ПАТ КБ «ПриватБанк» до ПАТ «Акцент-Банк», ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суд першої інстанції заочним рішенням частково задовольнив позов.

ОСОБА_1 звернулася із заявою про перегляд заочного рішення, вказуючи, що про ухвалення заочного рішення їй стало відомо з листа районного суду. ОСОБА_1 не було повідомлено про перебування справи у провадженні суду, про судові засідання, в якому суд ухвалив заочне рішення. Проти позову заперечувала. Зазначала, що в рішенні суду її адреса зазначена неправильно, хоча банку було відомо, що вона змінила зареєстроване місце проживання.

Суд першої інстанції задовольнив заяву, оскільки відповідач не з'явилася в судове засідання та не повідомила про причини неявки, а також не подала

відзив на позовну заяву з поважних причин, адже мала іншу адресу місця проживання.

Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу, керуючись тим, що ухвала районного суду про перегляд заочного рішення не підлягає оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду, адже відсутня в переліку ухвал, на які можуть бути подані апеляційні скарги відповідно до ч. 1 ст. 353 ЦПК України.

ВС у складі ОП КЦС змінив ухвалу апеляційного суду, виклавши її мотивувальну частину в редакції цієї постанови з огляду на таке.

З урахуванням основних засад судочинства й необхідності забезпечення права на апеляційний перегляд будь-яка ухвала суду першої інстанції підлягає апеляційному оскарженню або самостійно, або разом із рішенням суду по суті спору.

Ухвала про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення не може бути окремо оскаржена в апеляційному порядку відповідачем.

Відповідач, як особа, заяву про перегляд заочного рішення якої задоволено, може оскаржити ухвалу про задоволення заяви про перегляд заочного рішення та скасування заочного рішення лише разом із рішенням по суті спору за результатами розгляду позову.

Окрім цього апеляційний суд не врахував, що оскаржена ухвала суду першої інстанції стосувалася також поновлення строку для подання заяви про перегляд заочного рішення та призначення підготовчого судового засідання. Такі ухвали суду першої інстанції не підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду.

ВС у складі ОП КЦС виснував, що апеляційний суд зробив обґрунтований висновок про повернення апеляційної скарги, але частково помилився в мотивах такого повернення. Тому оскаржену ухвалу апеляційного суду належить змінити в мотивувальній частині, виклавши її у редакції цієї постанови, а в іншій частині належить залишити без змін.

Детальніше з текстом постанови ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 202/18514/13-ц (провадження № 61-6628сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133874713>.

11.3. Спір про стягнення вартості частки в статутному капіталі товариства розглядається за правилами цивільного судочинства, якщо позивачів не включено до складу учасників. Набуття корпоративних прав спадкоємцями не потребує рішення зборів учасників

02 лютого 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження

касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до СТОВ «РІД», треті особи: ТОВ «В.М.Т.», ОСОБА_2, про стягнення вартості частини майна товариства пропорційно успадкованій частці в статутному капіталі, інфляційних втрат та трьох процентів річних.

Суд першої інстанції задовольнив позов, керуючись тим, що рішенням загальних зборів учасників товариства спадкоємця ОСОБА_8 ОСОБА_1, не прийнято до складу учасників СТОВ «РІД», а тому ОСОБА_1 набула право на отримання у грошовій формі частки у майні, що належала спадкодавцю як учаснику товариства. Вартість частини майна СТОВ «РІД», що належить до виплати ОСОБА_1 відповідно (пропорційно) до розміру успадкованої нею частки у статутному капіталі товариства, становить 15 147 954,05 грн. При цьому до активів товариства слід включити вартість газопроводів високого тиску і середнього тиску до сіл Сальне та Садове Ніжинського району Чернігівської області.

Апеляційний суд змінив рішення суду першої інстанції, зменшив суму, що підлягає стягненню з СТОВ «РІД» на користь ОСОБА_1, з 15 147 954,05 грн до 6 249 647,00 грн. Рішення мотивовано, зокрема, тим, що вартість газопроводу необхідно виключити із загальної вартості майна СТОВ «РІД», так як рішенням Лосинівської селищної ради Ніжинського району Чернігівської області від 30.03.2021 прийнято у комунальну власність газопроводи підземні розподільчі високого тиску і середнього тиску до сіл Сальне та Садове Ніжинського району Чернігівської області.

ВС у складі ОП КЦС погодився з висновками суду апеляційної інстанції, звернув увагу на те, що спір за позовом фізичних осіб до товариства про стягнення вартості частки майна, що пропорційна належній кожному позивачу частці в статутному капіталі відповідача, слід розглядати за правилами цивільного судочинства, оскільки позивачів не було включено до складу учасників товариства, відтак спір не є корпоративним.

При цьому вартість частки майна товариства, що підлягає виплаті, повинна відповідати вартості активів товариства за вирахуванням вартості його зобов'язань (тобто вартості чистих активів), пропорційній до частки учасника в статутному капіталі товариства.

Таким чином, включення вартості газопроводів до активів товариства експертом було здійснено помилково, оскільки СТОВ «РІД» власником цього майна не було.

Детальніше з текстом постанови ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 740/1678/17 (провадження № 61-12923сво24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133874711>.

11.4. Незалежно від предмета та підстав позову спори щодо оскарження рішень органів державної влади та місцевого самоврядування (суб'єктів владних повноважень) стосовно забудови земельних ділянок на місцевому рівні, в результаті реалізації яких в інших осіб виникають цивільні права та/або обов'язки або які існували на час їх прийняття, є приватноправовими, які належить розглядати в порядку цивільного судочинства. У таких справах вимога про визнання рішення незаконним може розглядатися як спосіб захисту порушеного цивільного права за ст. 16 ЦК України, оскільки фактично підґрунтям і метою пред'явлення такої позовної вимоги є оспорювання цивільного права особи, що виникло в результаті реалізації рішення суб'єкта владних повноважень або існувало на час його прийняття

02 лютого 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_4 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 до Закарпатської обласної державної (військової) адміністрації, Управління містобудування та архітектури Ужгородської міської ради, ДП «Добробуд» Закарпатської обласної державної адміністрації та ТОВ «Домінус Старк» про визнання протиправними і скасування розпоряджень.

Позивачі звернулися до суду з позовом про визнання протиправними і скасування розпоряджень голови Закарпатської ОВА від 23.09.2022 № 593 «Про затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки та надання земельної ділянки у постійне користування зі зміною цільового призначення» та від 05.04.2023 № 335 «Про затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки зі зміною цільового призначення», скасування містобудівних умов та обмежень для проектування об'єкта будівництва, а також просили припинити ТОВ «Домінус Старк» право суперфіцію. Вважали, що протиправними діями відповідачів порушуються їх особисті немайнові права, зокрема, права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та пов'язані з ним право на здоров'я (життя), право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю, право на охорону здоров'я, право на повагу до приватного життя в розумінні статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також майнові та екологічні права і законні інтереси (права на користування майном згідно з його функціональним призначенням – будинком та земельними ділянками, особистими та тими, що перебувають у їх правомірному користуванні).

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, закрив провадження у справі у частині позовних вимог про визнання протиправними і скасування розпоряджень голови та скасування містобудівних умов та обмежень для проектування об'єкта будівництва, керуючись тим, що позивачі мають право на звернення з цим позовом у порядку

адміністративного судочинства, оскільки звернулися за захистом прав невичерпного кола осіб на безпечне життєве середовище, безпечне довкілля, що, у свою чергу, свідчить про наявність спору у публічно-правових відносинах та виключає приватно-правовий характер спору між сторонами.

ВС у складі ОП КЦС не погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, скасував їх рішення та направив справу для продовження розгляду до суду першої інстанції, зазначивши, що якщо порушення своїх прав особа вбачає у наслідках, які спричинені рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень, які вона вважає неправомірними, й ці наслідки призвели до виникнення, зміни чи припинення цивільних прав, і такі правовідносини мають майновий характер або пов'язані з реалізацією майнових або особистих немайнових інтересів, то визнання незаконними (протиправними) таких рішень є способом захисту цивільних прав та інтересів.

ВС у складі ОП КЦС зазначає, що суди попередніх інстанцій не звернули уваги на те, що позивачі не були заявниками прийнятих відповідачем рішень про затвердження містобудівних умов та обмежень для проєктування об'єкта будівництва; приймаючи такі рішення, відповідач, як суб'єкт владних повноважень, не здійснював безпосередньо щодо позивачів владні управлінські функції, відтак, останні не є учасниками публічно-правових відносин, які виникли у зв'язку з прийняттям оскаржуваних у цій справі рішень.

Не є публічно-правовим спір між суб'єктом владних повноважень та суб'єктом приватного права – фізичною чи юридичною особою, у якому управлінські дії суб'єкта владних повноважень спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав фізичної чи юридичної особи. У такому випадку це спір про право цивільне, незважаючи на те, що у спорі бере участь суб'єкт публічного права, а спірні правовідносини врегульовано нормами цивільного та адміністративного права.

Незалежно від предмета та підстав позову, спори щодо оскарження рішень органів державної влади та місцевого самоврядування (суб'єктів владних повноважень) стосовно забудови земельних ділянок на місцевому рівні, в результаті реалізації яких у інших осіб виникають цивільні права та/або обов'язки або які існували на час їх прийняття, є приватноправовими, які належить розглядати в порядку цивільного судочинства.

Отже, у таких справах вимога про визнання рішення незаконним може розглядатися як спосіб захисту порушеного цивільного права за ст. 16 ЦК України, оскільки фактично підґрунтям і метою пред'явлення такої позовної вимоги є оспорювання цивільного права особи, що виникло в результаті реалізації рішення суб'єкта владних повноважень або існувало на час його прийняття.

З урахуванням викладеного ВС у складі ОП КЦС відступив від висновків, викладених у постанові ВС від 27 листопада 2024 року у справі № 308/13866/23 щодо визначення юрисдикційної належності подібних справ.

Детальніше з текстом постанови ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 308/17484/23 (провадження № 61-8165сво24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134085452>.

11.5. Спадкоємець, який прийняв спадщину після смерті відповідача, має право на апеляційне оскарження судового рішення виключно як правонаступник спадкодавця у правовідносинах, а не як особа, яка не брала участі у справі, оскільки право власності виникло після ухвалення оскаржуваного рішення

04 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Львівської міської ради у справі за позовом Львівської міської ради до ОСОБА_1 про усунення перешкод у розпорядженні земельною ділянкою.

Разом з позовною заявою Львівська міська рада подала заяву про забезпечення позову, в якій просила суд вжити заходи забезпечення позову шляхом заборони вчинення сторонам, а також іншим органам та суб'єктам, які здійснюють повноваження у сфері державної реєстрації прав, будь-яких реєстраційних дій щодо приміщення.

Суд першої інстанції задовольнив заяву про забезпечення позову.

Апеляційний суд задовольнив апеляційну скаргу особи, яка не брала участі у справі, ОСОБА_2, скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні заяви про забезпечення позову, оскільки ОСОБА_1 набув у власність спірне приміщення 13.07.2012, постійно ним користувався і протягом тривалого часу, понад одинадцять років до дня своєї смерті, не вчиняв жодних дій щодо його відчуження. Звертаючись із заявою про забезпечення позову, Львівська міська рада не надала доказів на підтвердження вчинення відповідачем дій щодо спірного приміщення, які могли б свідчити про потенційну можливість його відчуження, зміни власника (володільця) вказаного приміщення та, відповідно, про потенційне ускладнення чи унеможливлення виконання рішення суду або ефективного захисту, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся, у зв'язку з можливим його відчуженням.

ВС скасував рішення суду апеляційної інстанції та передав справу на новий розгляд до апеляційного суду, адже апеляційну скаргу не було обґрунтовано порушенням прав ОСОБА_2 як самостійного (окремого) учасника цивільних правовідносин, заявник обґрунтовувала своє право на апеляційне

оскарження ухвали суду першої інстанції лише як правонаступник відповідача у цих правовідносинах.

Тобто ОСОБА_2, як правонаступник відповідача у справі, не є особою, яка не брала участі у справі, а отже, має право як сторона у справі на оскарження ухвали суду першої інстанції.

Крім того, за загальними правилами цивільного судочинства заява про забезпечення позову районним судом розглядається без повідомлення учасників справи (ч. 1 ст. 153 ЦПК України), проте апеляційне провадження з розгляду скарги на таку ухвалу здійснюється за встановленими главою 1 розділу V ЦПК України правилами апеляційного провадження. Тобто з обов'язковим викликом у судове засідання учасників справи (ст. 372 ЦПК України).

Враховуючи, що після постановлення ухвали районного суду і до апеляційного розгляду справи учасник справи ОСОБА_1 помер, то в силу статей 46, 47 ЦПК України він не мав цивільної процесуальної правосуб'єктності. Отже, ВС зазначив, що апеляційний суд розглянув справу, стороною в якій була померла особа, що є порушенням норм ЦПК України, хоча зобов'язаний був здійснити процесуальне правонаступництво.

Детальніше з текстом постанови ВС від 04 лютого 2026 року у справі № 462/4524/23 (провадження № 61-8645св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133947091>.

11.6. Апеляційний суд не має підстав задовольняти апеляційну скаргу позивача та скасовувати рішення суду першої інстанції, яке було ухвалено на його користь, якщо відповідачі рішення не оскаржували

11 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу заступника керівника Харківської обласної прокуратури у справі за позовом керівника Ізюмської окружної прокуратури Харківської області, в інтересах держави в особі Борівської селищної територіальної громади Ізюмського району Харківської області до ОСОБА_1, ФГ «Кириченко М» про витребування земельної ділянки та визнання недійсним договору оренди.

На обґрунтування заявлених вимог прокурор посилався на те, що окружною прокуратурою Борівській селищній раді скеровано лист щодо наявності порушень законодавства, однак жодних заходів, спрямованих на захист та відновлення порушеного права громади вжито не було, а тому згідно з нормами ст. 131-1 Конституції України, ст. 23 ЗУ «Про прокуратуру» прийнято рішення про звернення до суду з позовом на захист інтересів держави. Оскільки в позовній заяві не ставиться вимога про визнання незаконним рішення

селищної ради, а лише вимога щодо витребування земельної ділянки на користь власника – Борівської селищної територіальної громади, представником якої в силу закону є Борівська селищна рада, то останню і має бути визначено в якості позивача.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Апеляційний суд задовольнив апеляційну скаргу Борівської селищної ради, скасував рішення районного суду та відмовив у задоволенні позову.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував його рішення та передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, зазначивши, що апеляційний суд не звернув уваги на те, що з апеляційною скаргою до суду звернулася Борівська селищна рада – позивач у справі, позовні вимоги якої були задоволені судом першої інстанції.

Водночас у разі незгоди з рішенням суду першої інстанції Борівська селищна рада мала право оскаржити наявність підстав для представництва прокурором інтересів держави в суді, недотримання прокурором норм ст. 23 ЗУ «Про прокуратуру», про що не було зазначено в апеляційній скарзі.

Відповідачі рішення суду першої інстанції не оскаржили, тобто фактично погодились з ним.

ВС констатував, що у суду апеляційної інстанції не було підстав для задоволення апеляційної скарги позивача, на користь якого було ухвалено рішення суду першої інстанції по суті позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 638/18379/23 (провадження № 61-14488св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134159868>.

11.7. Критичні висловлювання щодо судових рішень та учасників справи без нецензурної лексики чи явної образливості не є зловживанням процесуальними правами та не можуть бути підставою для повернення позовної заяви

25 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення грошового утримання відповідно до ст. 84 СК України.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, повернув позовну заяву, оскільки наведені позивачем у позовній заяві висловлювання щодо судових рішень, на адресу суду та особи, яка не має жодного відношення до предмета позову, є зловживанням процесуальними правами.

ВС не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, скасував їх рішення та направив справу до суду першої інстанції для вирішення питання про відкриття провадження, зазначивши, що аналіз змісту позовної заяви дає підстави для висновку, що вона не містить нецензурної лексики, лайливих слів чи символів, а також висловлювань, що вжиті в грубій формі та є явно образливими по відношенню до суду чи інших учасників процесу.

Так, у позовній заяві позивач, зокрема, акцентувала увагу на її взаємовідносинах із її колишнім чоловіком – відповідачем у справі та взаємовідносинах між ним та його нинішньою дружиною, містить критичні висловлювання щодо законності та обґрунтованості інших судових справ, предметом спору яких є стягнення аліментів.

Водночас позовна заява не містить висловлювань, що у розумінні ст. 44 ЦПК України свідчать про наявність дій, які суд може визнати зловживанням процесуальними правами.

ВС констатував відсутність підстав для висновку, що наведені позивачем у позові доводи є умисним виявом очевидної неповаги до суду чи учасників процесу та, відповідно, зловживанням процесуальними правами.

ВС уважав, що ступінь допущеної позивачем критики судових рішень не відповідає вжитим судом заходам процесуального реагування, що полягають в позбавленні позивача передбаченого Конституцією України права на доступ до правосуддя.

Детальніше з текстом постанови ВС від 25 лютого 2026 року у справі № 730/909/25 (провадження № 61-13609св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134423736>.

11.8. Суд зобов'язаний вжити додаткових заходів для належного повідомлення військовослужбовця про судове засідання шляхом направлення кореспонденції до військової частини. Розгляд справи без належного повідомлення порушує право на справедливий суд та принципи рівності й змагальності сторін

25 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення грошових коштів.

Суди першої та апеляційної інстанцій частково задовольнили позов, керуючись тим, що відповідач не повернув позивачу коштів, які він отримав у позику. При цьому вказавши, що відповідач у встановленому законом порядку був повідомлений про місце, день і час розгляду справи шляхом направлення судових повісток за місцем проживання та реєстрації, смс-повідомлень. Однак адресована кореспонденція повернулася до суду без вручення, з відміткою

«адресат відсутній за вказаною адресою», що у контексті п. 3 ч. 8 ст. 128, ст. 131 ЦПК України є повідомленням належним чином.

ВС не погодився із судовими рішеннями, скасував постанову апеляційного суду та направив справу до суду апеляційної інстанції на новий розгляд, зазначивши, що ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про дату, час і місце розгляду своєї справи або обмежений у праві отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи.

Апеляційний суд направляв судові повістки ОСОБА_2 на наявні в матеріалах справи поштові адресі, які, в тому числі, повідомляв і сам відповідач. Однак направлена кореспонденція повернулась до суду із відміткою «адресат відсутній за вказаною адресою».

При цьому ОСОБА_2 в апеляційній скарзі повідомив про проходження військової служби (фактичну зміну місця знаходження), тому суду було відомо, що відповідач об'єктивно може бути відсутнім за місцем реєстрації чи за місцем проживання. Суд мав врахувати обставини проходження відповідачем служби та вжити додаткових заходів для забезпечення належного повідомлення, зокрема, шляхом направлення кореспонденції до відповідної військової частини, в якій відповідач перебуває на службі.

Ігнорування судом відомостей про проходження відповідачем служби і направлення повісток лише за адресою реєстрації чи місця проживання, за якою військовослужбовець об'єктивно може не перебувати, порушує право особи на справедливий і публічний розгляд справи та принципи рівності і змагальності сторін.

Повідомлення про судові засідання шляхом телефонограми не є належним повідомленням відповідно до вимог ЦПК України.

ВС зазначив, що за таких обставин не можна вважати, що відповідач був належним чином повідомлений про розгляд справи.

Розгляд справи за відсутності учасника процесу, щодо якого немає відомостей про вручення йому судової повістки-повідомлення, є порушенням ст. 6 Конвенції, а також порушенням ст. ст. 128, 130 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 25 лютого 2026 року у справі № 487/1975/22 (провадження № 61-9767св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134499386>.

12. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС

12.1. Під час воєнного стану розрахунок заборгованості за аліментами непрацюючого платника здійснюється, виходячи з останніх оприлюднених органом статистики показників середньої заробітної плати для конкретної місцевості, оскільки законодавець не вніс змін до порядку визначення заборгованості

02 лютого 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Корольовського ВДВС у місті Житомирі Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) у справі за скаргою ОСОБА_1 на дії головного державного виконавця Корольовського ВДВС у місті Житомирі Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) у виконавчому провадженні, заінтересована особа – ОСОБА_2.

На обґрунтування заявлених вимог заявник посилалася на те, що на примусовому виконанні у ВДВС перебуває виконавчий лист на виконання рішення суду щодо стягнення з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 аліментів на малолітню дочку. Заявник подала до ВДВС заяву про здійснення розрахунку за аліментами в порядку ст. 195 СК України, оскільки боржник не працює. Головний державний виконавець здійснила розрахунок заборгованості за аліментами у виконавчому провадженні, однак стягувач не погоджується із діями державного виконавця, оскільки розмір аліментів, які боржник за рішенням суду зобов'язаний сплачувати для забезпечення нормального розвитку та виховання дитини, зменшується.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, задовольнив скаргу, керуючись тим, що державний виконавець здійснила розрахунок заборгованості за аліментами без урахування вимог ст. 71 ЗУ «Про виконавче провадження» та ст. 195 СК України, а тому наявні підстави для її зобов'язання провести новий розрахунок, визначити заборгованість, використовуючи актуальні показники середньої заробітної плати в цілому по Україні у період дії воєнного стану.

ВС у складі ОП КЦС не погодився з висновком судів попередніх інстанцій, скасував судові рішення та відмовив у задоволенні скарги, зазначивши, що відповідно до ст. 195 СК України заборгованість за аліментами, присудженими у частці від заробітку (доходу), визначається виходячи з фактичного заробітку (доходу), який платник аліментів одержував за час, протягом якого не провадилося їх стягнення, незалежно від того, одержано такий заробіток (дохід) в Україні чи за кордоном. Заборгованість за аліментами платника аліментів, який не працював на час виникнення заборгованості

або є фізичною особою – підприємцем і перебуває на спрощеній системі оподаткування, або є громадянином України, який одержує заробіток (дохід) у державі, з якою Україна не має договору про правову допомогу, визначається виходячи із середньої заробітної плати працівника для даної місцевості. У разі встановлення джерела і розміру заробітку (доходу) платника аліментів, який він одержав за кордоном, за заявою одержувача аліментів державний виконавець, приватний виконавець здійснює перерахунок заборгованості. Розмір заборгованості за аліментами обчислюється державним виконавцем, приватним виконавцем, а в разі виникнення спору – судом.

ВС у складі ОП КЦС звернув увагу, що законодавець не вніс жодних змін до ст. 195 СК України щодо визначення заборгованості за аліментами платника аліментів, який не працював на час виникнення заборгованості, у період воєнного стану, а тому у державного виконавця не було підстав розраховувати заборгованість за аліментами іншим чином, аніж з останніх показників середньої заробітної плати працівника для даної місцевості, оприлюдненої органом статистики.

У цій справі суди врахували відомості, надані ГУ статистики у Житомирській області, про те, що у період воєнного стану актуальна середня заробітна плата визначена поквартально в цілому по Україні без розподілу за регіонами, зробили висновок про необхідність використання саме цих даних державним виконавцем під час здійснення розрахунку заборгованості за аліментами.

ВС у складі ОП КЦС наголосив, що обчислення заборгованості за аліментами із використанням інших даних, аніж ті, що передбачені ч. 2 ст. 195 СК України, а саме показника середньої заробітної плати працівника для даної місцевості, суперечить законодавчим приписам.

Отже, державний виконавець Корольовського ВДВС у м. Житомирі правомірно здійснила розрахунок заборгованості за аліментами виходячи із показника середньої заробітної плати працівників для даної місцевості, оприлюдненої органом статистики для Житомирської області.

У разі встановлення розміру середньої заробітної плати працівників для відповідної місцевості заявник не позбавлена права звернутися із заявою, а державний виконавець буде зобов'язаний здійснити перерахунок заборгованості за аліментами.

Детальніше з текстом постанови ВС від 02 лютого 2026 року у справі № 296/6029/22 (провадження № 61-10443сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133947080>.

Вказана правова позиція підтверджена ВС у складі ОП КЦС у постанові від 02 березня 2026 року у справі № 133/2281/24 (провадження № 61-6031сво25).

12.2. Виконання рішення суду про поновлення на роботі завершується лише після видання наказу та фактичного допуску працівника до виконання обов'язків із забезпеченням реальної можливості працювати на попередніх умовах

04 лютого 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за скаргою ОСОБА_1 на дії державного виконавця Солом'янського ВДВС у м. Києві Центрального МУЮ (м. Київ), боржник – ДП «Київський облавтодор» ВАТ «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України».

На обґрунтування заявлених вимог заявник посилався на те, що рішення суду про його поновлення на роботі згідно з виконавчим листом суду не виконане, а тому державний виконавець необґрунтовано винесла постанову про закінчення виконавчого провадження.

Суд першої інстанції задовольнив скаргу, оскільки сама по собі постанову про закінчення виконавчого провадження від 04.07.2024 про виконання рішення суду на підставі виданого ВАТ «Державна акціонерна компанія» Автомобільні дороги України наказу від 30.06.2023, без встановлення державним виконавцем фактичного допуску стягувача до роботи з внесенням відповідних записів до трудової книжки, не може бути доказом фактичного виконання рішення суду.

Апеляційний суд відмовив у задоволенні скарги, мотивуючи своє рішення тим, що виконання рішення про поновлення на роботі вважається закінченим з моменту видання наказу про поновлення працівника та фактичного допуску до виконання обов'язків. Надіслання запрошення та видання наказу свідчать про виконання рішення суду.

ВС не погодився з рішенням апеляційного суду, скасував його та залишив в силі рішення суду першої інстанції, зазначивши, що виконання рішення про поновлення на роботі вважається закінченим з моменту видання наказу про поновлення працівника на роботі та фактичного допуску працівника, поновленого на роботі рішенням суду, до виконання попередніх обов'язків. Працівник повинен бути обізнаним про наявність наказу про його поновлення на роботі і йому повинно бути фактично забезпечено доступ до роботи і можливості виконання своїх обов'язків.

У цій справі не встановлено обставин, які б підтверджували фактичне допущення ОСОБА_1 до роботи, тобто забезпечення йому реальної можливості виконувати визначені трудовим договором обов'язки у порядку та на умовах, що мали місце до звільнення.

ВС констатував, що за таких обставин державний виконавець необґрунтовано винесла постанову про закінчення виконавчого провадження на підставі п. 9 ч. 1 ст. 39 ЗУ «Про виконавче провадження».

Детальніше з текстом постанови ВС від 04 лютого 2026 року у справі № 760/17503/24 (провадження № 61-14985св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134040948>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2026. – 50 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua